مجله علوم پزشکی رازی دوره ۲۹، شماره ۹، آذر ۱۴۰۱ http://rjms.iums.ac.ir

مقاله پژوهشی

مطالعه مروری کیفیت زندگی دانشگاهی در دوران پاندمی کووید-۱۹

فاطمه بابازاده: دانشجوی دکتری تخصصی مدیریت آموزش عالی، واحد ساری، دانشگاه آزاد اسلامی، ساری، ایران.

فرشیده ضامنی: دانشیار گروه مدیریت آموزشی، واحد ساری، دانشگاه آزاد اسلامی، ساری، ایران (*نویسنده مسئول) f_zameni@yahoo.com

کیومرث خطیر پاشا: استادیار گروه مدیریت آموزشی، واحد ساری، دانشگاه آزاد اسلامی، ساری، ایران.

چکیده

زمینه و هدف: بیماری کووید- ۱۹ موجب شد تا بسیاری از فراگیران در سطح جهان در آموزش دچار مشکلاتی شوند و کیفیت زندگی آنها تحت تأثیر قرار گیرد. کیفیت زندگی دانشجویان نشانهٔ بارزی از میزان رضایت آنها از زندگی دانشجویی است، بنابراین این مطالعه با هدف مروری بر کیفیت زندگی دانشگاهی در دوران پاندمی کووید-۱۹ انجام شد.

روش کار: این مقاله یک مطالعه مروری است که در سال ۱۴۰۰ با جستجوی در بانک‌های اطلاعاتی SID، PubMed، Google Scholar، Magiran، Springer، Wiley، Web of Science(ISI)، Scopus، Science direct، ProQuest و با استفاده از کلمات کلیدی "کیفیت زندگی، زندگی دانشگاهی، پاندمی، مدیریت آموزشی، نظام سلامت" و معادل معادل انگلیسی آن‌ها انجام شد. در نتیجه جستجو ۶۵ مقاله در بازه زمانی ۲۰۰۷ تا ۲۰۲۲ یافت شد و در مرحله غربالگری ۶۵ مقاله انتخاب گردید و در انتها ۱۴ مقاله مورد تجزیه و تحلیل محتوایی قرار گرفت.

یافته‌ها: این مطالعه مروری نشان داد، که کیفیت زندگی دانشگاهی در بستر اکوسیستم دانشگاهی به وجود می‌آید و کیفیت زندگی دانشگاهی با عوامل متعددی در ارتباط است که مهمترین بخش آن رضایت از امکانات دانشگاه، بعد آموزشی و اجتماعی، تسهیلات پژوهشی و عمومی و فرصت‌های کارآفرینی است.

نتیجه‌گیری: با توجه به تأثیر و پیامدهای پاندمی بیماری کووید-۱۹ بر دانشجویان توصیه می شود که در سیاست‌گذاری‌های آموزش عالی، اهتمام ویژه‌ای نسبت به عوامل کیفیت زندگی دانشگاهی دانشجویان شود تا در راستای افزایش کیفیت زندگی، اهداف آموزش عالی نیز بدست آید.

تعارض منافع: گزارش نشده است.

منبع حمایت‌کننده: حامی مالی ندارد.

کلیدواژه‌ها

کیفیت زندگی،
زندگی دانشگاهی،
پاندمی،
نظام سلامت

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۳/۲۷

تاریخ چاپ: ۱۴۰۱/۹/۱۲

شیوه استناد به این مقاله:

Babazadeh F, Zameni F, Khatir Pasha K. a Review Study of the Quality of Academic Life During the Pandemic of Covid-19. Razi J Med Sci. 2023; 29(9):363-371.

*انتشار این مقاله به‌صورت دسترسی آزاد مطابق با CC BY-NC-SA 3.0 صورت گرفته است.

[Downloaded from rjms.iums.ac.ir on 2026-11-19]

Razi Journal of Medical Sciences. 2023;29(9):363-371. http://rjms.iums.ac.ir

Original Article

A Review Study of the Quality of Academic Life During the Pandemic of Covid-19

Fatemeh Babazadeh: PhD Student in Higher Education Management, Sari Branch, Islamic Azad University, Sari, Iran.
Farshide Zameni: Associate Professor, Department of Educational Management, Sari Branch, Islamic Azad University, Sari, Iran (* Corresponding author) f_zameni@yahoo.com
Kiomars Khatir Pasha: Assistant Professor, Department of Educational Management, Sari Branch, Islamic Azad University, Sari, Iran.

Abstract

Background & Aims: The quality of life issue is an interdisciplinary concept that includes the views of sociologists, psychologists, philosophers, clinical and medical scientists, social scientists, planners, economists, politicians and policy makers. Quality of life is one of the most important health issues, in which identifying the influential factors can help to expand and improve it. The students' quality of life has various aspects and dimensions of education, research, physical, psychological, socio-cultural, welfare, recreational, economic and future of personal growth. The concept of quality of university life was defined based on the theory of expansion as life satisfaction during student life. The study of the quality of university life is one of the new topics that has been considered in quality of life studies. Students not only need to stay on campus until graduation, but they also need to participate in cultural issues, both inside and outside the university. Because researchers believe that the university can have a significant impact on academic achievement and results such as academic achievement and survival or students' academic burnout. In general, the university environment is an environment that affects the emergence and brilliance of human personality. The period of student life around the world is full of dynamism, transformation, innovation and a set of interactions that ultimately lead to the social, economic and cultural development of society. The importance of the issue of students' quality of academic life as an active and prominent segment of society has a significant impact on learning and increasing scientific awareness and academic achievement. The students' quality of university life is like their general satisfaction with university life. Therefore, it is important to know and understand the main factors and components of creating students' satisfaction with university life. In fact, the students' quality of life is a clear indicator of their satisfaction with student life. Social developments have been accompanied by changes in the field of education. Covid-19 disease has caused many learners around the world to have difficulty in learning. The emergence of the emerging and contagious disease of coronavirus in 2019 (Covid-19) in the world and its widespread transmission has caused serious problems in the health sector and other areas, including the economic and educational sectors, and has caused the closure of these sections. While observing health protocols, one should take a serious and special look at important issues such as education. One way to control the disease was quarantine, so face-to-face education in schools, universities and higher education institutions around the world became almost impossible for the fear of infecting teachers, learners and people working in these centers, but over time, activity must be resumed. Therefore, this study was conducted with the aim of reviewing the quality of academic life during the Covid-19 pandemic.
Methods: This article is a review study conducted in 2022 by searching the databases of SID, PubMed, Google Scholar, Magiran, Springer, Wiley, Web of Science (ISI), Scopus, Science direct, ProQuest using keywords of " Quality of life, academic life, pandemic, educational management, health system ". As a result of the search, 65 articles were found in the period from 2007 to 2022, and 30 articles were analyzed in the screening stage and 25 articles were analyzed at the end.
Results: This review study showed that the quality of university life occurs in the context of the university ecosystem and the quality of university life is related to several factors, the most

Keywords
Quality of Life,
University Life,
Pandemic,
Health System

Received: 17/06/2022
Published: 03/12/2023

[Downloaded from rjms.iums.ac.ir on 2026-11-19]

important of which is satisfaction with university facilities, educational and social dimension, research and public facilities and entrepreneurial opportunities.

Conclusion: Considering the effects and consequences of the Covid-19 disease pandemic on students, it is recommended that in higher education policies, special attention be paid to the quality of students' academic life in order to increase the quality of life anf higher education goals. Student life is associated with various stresses due to its new and special conditions. Many students feel lonely and isolated as they enter the campus and leave their families. On the other hand, exposure to different personality types in the professional and dormitory environment, inadequacy of welfare facilities, economic deficiencies and reduction of support and supervision resources of their families expose them to psychological and social harms. In addition, the presence of other risks such as lack of interest in the field of study and other dissatisfactions increase the likelihood of academic failure, dropout and high-risk social behaviors for this group. Therefore, setting up mental health counseling centers in the university and dormitory environment, increasing facilities and sports and recreation programs, conducting medical examinations of new university students and expanding the hours of activity and services of dormitory clinics - can improve the health of students. Increasing the efficiency of mental health centers in universities reduces the problems and psychological and social disorders in students. It is suggested that psychologists and specialists plan and implement effective interventions to reduce the psychological consequences of the quality of student life during the pandemic and increase people's adaptation to the existing conditions, and encourage them to have an active lifestyle. Given the fundamental importance of the quality of higher education and the impact of quality of university life on students 'learning and knowledge enhancement, the researcher suggests that in higher education policies, special attention should be paid to the factors of students' quality of university life. Student localization is one of the policies of higher education in Iran that is implemented with the aim of providing satisfaction and access to students and improving the quality of university life. Therefore, decisions should be made based on scientific studies and attention to the quality of university life. Given the fundamental importance and necessity of quality academic life in the pandemic, with an emphasis on proper academic management, goals and strategies; purposefulness and development of work spirit of social responsibility can affect the increasing and comprehensive development in universities and should be implemented in the form of an efficient and practical model. Therefore, the present study can be considered as one of the practical consequences of this research according to identifying and ranking the dimensions of quality of university life in the pandemic period and also guiding university officials and administrators to formulate long-term strategies to improve the quality of university life.

Conflicts of interest: None
Funding: None

Cite this article as:

Babazadeh F, Zameni F, Khatir Pasha K. a Review Study of the Quality of Academic Life During the Pandemic of Covid-19. Razi J Med Sci. 2023;29(9):363-371.

*This work is published under CC BY-NC-SA 3.0 licence.

[Downloaded from rjms.iums.ac.ir on 2026-11-19]

مقدمه

با توجه به پدید آمدن بیماری نوظهور و واگیردار کرونا ویروس ۲۰۱۹ (کووید-۱۹) در جهان و انتقال گسترده آن که سبب بروز مشکلات جدی در بخش بهداشتی گردیده و سایر حوزه‌ها ازجمله بخش‌های اقتصادی و آموزشی را تحت تاثیر خود قرار داده و سبب تعطیلی این بخش‌ها شده است (۱-۳). شیوع ناگهانی کووید-۱۹، سیستم‌های آموزشی دنیا را با چالش‌های متعددی روبرو کرد و حوزه تعلیم و تربیت را نیز تحت تأثیر قرار داد (۴،۵). این بیماری موجب شده بسیاری از فراگیران در سطح جهان در آموزش دچار مشکلاتی شوند (۶،۷). طبق تحقیقات میدانی مختلف، در روزگار کرونا اثرات منفی بسیار زیادی شامل حال دانشجویان شده؛ اعم از استرس‌های شدید روحی و روانی و منزوی شدن. دانشجویان در اجتماع با یک دیگر بسیار تعاملات داشتن اما این شرایط باعث ایجاد حجم آسیب‌های اجتماعی بیشتر است که باعث می شود با دانشجویانی ساکن، ساکت و هراسان از جمع مواجه شویم. ویروس کرونا در حدی زندگی دانشجویان را مختل کرده است که هزاران دانشجو به دلیل مشکلات متعددی از ادامه تحصیل منصرف شدند. نتایج مطالعات ویروس کرونا بر آموزش با تأکید بر فرصت‌ها و چالش‌های یادگیری نشان داد که دوران پاندمی کرونا می‌تواند کیفیت زندگی افراد جامعه را تحت تأثیر منفی قرار دهد (۸-۱۰). مفهوم کیفیت زندگی، مفهومی میان رشته‌ای است که دیدگاه‌های جامعه شناسان، روان شناسان، فلاسفه، دانشمندان علوم بالینی و پزشکی، اندیشمندان علوم اجتماعی، برنامه ریزان، اقتصاددانان، سیاستمداران و سیاست‌گذاران را در بر می‌گیرد (۱۱).

کیفیت زندگی یکی از موضوعات مهم سلامتی به شمار می‌آید، که شناسایی عوامل تاثیرگذار در آن می‌تواند به ارتقاء و بهبود آن کمک کند. کیفیت زندگی دانشجویان دارای وجوه و ابعاد متعدد آموزشی، پژوهشی، جسمی، روانی، فرهنگی -اجتماعی، رفاهی، تفریحی، اقتصادی و آینده رشد فردی است (۱۲،۱۳). کیفیت زندگی به معنای میزان شادمانی افراد و یا میزان رضایت افراد از برآورده شدن نیازها و آرزوهایشان است (۱۴). مفهوم کیفیت زندگی دانشگاهی را براساس تئوری تسری به عنوان رضایت از زندگی در دوران دانشجویی تعریف کردند (۱۵).

بررسی کیفیت زندگی دانشگاهی از جمله مباحث نوینی است که در مطالعات کیفیت زندگی مورد توجه قرار گرفته است. دانشجویان نه تنها نیاز به بقاء در دانشگاه تا زمان فارغ التحصیلی دارند، بلکه نیاز به مشارکت در مسائل فرهنگی چه در درون و چه در بیرون از دانشگاه دارند. چرا که پژوهشگران معتقدند که دانشگاه می‌تواند در کسب دستاوردها و نتایج تحصیلی همچون پیشرفت تحصیلی و بقاء و ماندگاری یا بالعکس فرسودگی تحصیلی دانشجویان تأثیر به سزایی داشته باشد. به طور کلّی، محیط دانشگاه محیطی است که در بروز و استعدادهای درخشان شخصیت انسانی تاثیر می‌گذارد (۱۶). دورهٔ زندگی دانشجویی در سراسر جهان سرشار از پویایی، تحول طلبی، نوآوری و مجموعهٔ تعاملاتی است که نهایتاً به توسعهٔ اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی جامعه می‌انجامد. با توجه به اهمیت مسأله کیفیت زندگی دانشگاهی دانشجویان به‌عنوان قشر فعال و برجستهٔ جامعه، که تأثیری بسزا در یادگیری و افزایش آگاهی علمی و موفقیت های تحصیلی دارد. کیفیت زندگی دانشجویان دانشگاهی ابعاد متعدد آموزشی، جسمی، روانی، رفتاری، پژوهشی، فرهنگی – اجتماعی، رفاهی، تفریحی، اقتصادی و آینده‌نگری رشد فردی را در بر می‌گیرد (۱۷). دانشجویان مشتریان اصلی دانشگاه‌ها هستند و تعیین ادراک و انتظار آنها از کیفیت خدمات آموزشی می‌تواند اطلاعات با ارزشی در اختیار برنامه‌ریزان جهت ارتقای کیفیت خدمات آموزشی قرار دهد. وجود کتابخانه های عمومی و تخصصی در دانشکده‌ها، غنی‌سازی انجمن‌های علمی دانشجویی، وجود امکانات آموزشی دانشجویان با نیازهای خاص، وجود مراکز مشاوره تحصیلی، امکان ارائه خدمات آنلاین کتابخانه‌ای، وجود منابع آموزشی به زبان‌های مختلف، طراحی فرصت‌های مطالعاتی دانشجویان و تدارک کارگاه های ویژه علمی از جمله خدمات آموزشی می‌باشند که موجب افزایش کیفیت زندگی دانشگاهی دانشجویان می‌گردد (۱۸). با بررسی پیشینه مطالعات صورت گرفته در حوزه زندگی دانشگاهی و کیفیت زندگی آنها را به سه دسته تقسیم می‌نمایند. گروه اول مطالعاتی که به بررسی رابطه بین کیفیت زندگی دانشجویان و عواملی همچون شخصیت، سلامت و

[Downloaded from rjms.iums.ac.ir on 2026-11-19]

محیط می‌پردازد و نتیجه گرفتند که نتایج حاصل از این مطالعات نشـــان می‌دهد که کیفیت زندگی با عواملی هم‌چون سـلامت و شـخصـیت افراد و تأثیر رویدادهای روزانه در ارتباط ا ست. در گروه دوم مطالعاتی را بررسی نمودند که با اقتباس از مقیاس‌های اندازه‌گیری کیفیت زندگی و انطباق آن با محیط‌های دانشگاهی به بررسی کیفیت زندگی دانشـجویان پرداخته‌اند. این مطالعات به بررسـی کیفیت زندگی دانشـجویان در مقیاسـی وسـیع پرداخته ا ست. در گروه سوم مطالعاتی قرار دادند که به طراحی و تهیه مقیاس های اندازه‌گیری ویژه کیفیت زندگی دانشـگاهی پرداخته‌اند. نتایج حاصـل از این مطالعات نشان داده ا ست که کیفیت زندگی دانشگاهی با عوامل متعددی در ارتباط اسـت که مهمترین بخش آن رضـایت از امکانات دانشـگاه، بعد آموزشـی و بعد اجتماعی اسـت (۱۹). مطابق پژووهش‌های انجام شـده، میزان رضـایت دانشـجویان از کیفیت زندگی، تأثیر بسـیاری بر کیفیت یادگیری آنها داشـته و در مجموع، موجب ارتقای کیفیت نظام دانشـگاهی و آموزش عالی می‌شـود. کیفیت زندگی دانشـگاهی و امکان رقابت با نظام‌های آموزش عالی ایران اسـت و عوامل متعددی در ارتقای کیفیت آموزش عالی مؤثر هسـتند که از نظر گاه هر رویکردی، قطعاً دانشـجو محور کیفیت آموزش عالی اسـت (۲۰). کیفیت زندگی دانشـگاهی دانشـجویان به مثابه احسـاس رضـایت کلی آنها از زندگی دانشـگاهی است. از این رو، شناخت و فهم عوامل و مؤلفه‌های اصلی ایجاد رضـایت دانشـجویان از زندگی دانشـگاهی اهمیت دارد. در واقع، کیفیت زندگی دانشجویان نشانهٔ بارزی از میزان رضایت آنها از زندگی دانشجویی ا ست. به منظور نیل به هدف ا صلی مطالعه، در صدد پا سخ به این سوال اسـاسـی اسـت که کیفیت زندگی دانشـگاهی در دوران پاندمی چگونه اثرگذار است. بر این اساس مطالعه حاضر در راسـتای جسـتجو مقالات و تحلیل کیفیت زندگی دانشگاهی در دوران پاندمی صورت گرفته است.

روش کار

در این مطالعه مروری نقلی از مقاله‌های چاپ شده در مجلات داخلی و خارجی موجود در بانک‌های اطلاعاتی SID، PubMed، Google Scholar، Magiran، Springer، Wiley، Web of Science(ISI)، Scopus، Science direct، ProQuest در محدوده سـال های ۲۰۰۷ تا ۲۰۲۲ اسـتفاده شـد. جسـتوجوی مقاله‌ها با اسـتفاده از کلیدواژه های "کیفیت زندگی، زندگی دانشگاهی، پاندمی، مدیریت آموزشی، نظام سلامت" و معادل معادل انگلیسی آن‌ها انجام شد. معیارهای ورود به مطالعه شـامل مطالعاتی توصـیفی و تحلیلی یا مرور نقلی یا سـیسـتماتیک که حداقل دارای چکیده به زبان فارسی و در بازه زمانی ۲۰۰۷ تا ۲۰۲۲ بود. معیار خروج نیز مقالاتی که متن کامل آن به فارسی و یا انگلیسی در دسـترس نبود، از مطالعه حذف شـد. در مجموع ۳۱۱۰ مقاله از طریق جسـتجوی اولیه اسـتخراج شـد. بعد از حذف مقالات تکراری ۶۵ مقاله بدسـت آمده در دو مرحلـه مورد غربـالگری قرار گرفتنـد. در مرحلـه اول غربالگری عنوان و خلاصه کلی مقالات بدست آمده مورد بررسـی قرار گرفتند و آن مقالات که معیار ورود مطالعه را داشتند و به سوال پژوهشی مطالعه حاضر پاسخ دادند برگزیده شدند و مقالاتی که به علت عدم دسترسی به کل محتوای مقاله از دایره جسـتجو خارج شـد، که در مرحله اول ۴۰ مطالعه در این مرحله خارج گردید. در مرحله دوم غربالگری متن کامل مقالات وارد شـده از مرحله قبل مورد بررسـی قرار گرفت و آن‌هایی که با هدف مطالعه مرتبط نبودند (تعداد= ۱۱) از لیسـت مطالعه خارج شـدند. در نهایت ۱۴ مقاله برای نگارش این مقاله مروری مورد استفاده قرار گرفت. این ۲۵ مقاله با برخورداری از معیارهای وورد و همخوانی با اهداف مقاله حاضر وارد مطالعه شدند.

یافته‌ها

با توجه به یافته‌های جدول شـماره ۱ می‌توان اذعان داشـت که از ۱۴ مقاله مورد مطالعه در این تحقیق، ۸ مقاله فارسـی و ۶ مقاله انگلیسـی بود. همچنین، بیشـتر تحقیقات مربوط به سـال ۲۰۲۰ بود. از کل مقالات بررسـی شـده دسـته‌بندی مطالعات با توجه به محتوا انجام گرفته اسـت. به طوری که در نهایت نتایج مطالعه در ۲ طبقه: الف) میزان کیفیت زندگی دانشـگاهی

[Downloaded from rjms.iums.ac.ir on 2026-11-19]

دانشجویان، ب) عوامل مؤثر بر کیفیت زندگی دانشجویان جایگذاری شدند. عوامل مؤثر بر کیفیت زندگی دانشگاهی در بستر اکوسیستم دانشگاهی به وجود می‌آید و کیفیت زندگی دانشگاهی با عوامل متعددی در ارتباط است که مهمترین بخش آن رضایت از امکانات دانشگاه، بعد آموزشی و اجتماعی، تسهیلات پژوهشی و عمومی و فرصت‌های کارآفرینی است. تنوع مطالعات نشان دهنده پوشش گسترده این مطالعه در تحقیقات انجام شده است. به منظور رعایت اصول اخلاقی در تحقیقات، مطالعات مورد استفاده با ذکر آن‌ها در فهرست منابع به درستی نگاشته شده است.

بحث

کیفیت زندگی مفهومی است که در سال‌های اخیر به واسطه نقشی که در سلامت روان افراد دارد اهمیت بسزایی یافته است. بنابراین شناخت مسایلی که می‌تواند کیفیت زندگی و سطح سلامت دانشجویان را به مخاطره بیاندازد ضروری به نظر می‌رسد. نتایج این مطالعه نشان داد که کیفیت زندگی دانشگاهی با عوامل متعددی در ارتباط است که مهمترین بخش آن رضایت از امکانات دانشگاه، بعد آموزشی و اجتماعی، تسهیلات پژوهشی و عمومی و فرصت‌های کارآفرینی است. نتایج این مطالعه همراستا با نتایج مطالعاتی می‌باشد که رضایتمندی از امکانات دانشگاه را امری مهم در افزایش کیفیت زندگی دانشگاهی شمرده‌اند (۱۸). کیفیت زندگی دانشگاهی به عنوان رضایت از زندگی در دوران دانشجویی، به صورت رضایتمندی از زندگی عمومی است که در دانشگاه احساس می‌کنند. به اندازه گیری انتظارات و خواسته های دانشجویان می پردازد و فقط مربوط به محیط کلاس درس نمی‌شود (۸). نتایج نتایج مطالعه الکومیم (Al-Kumaim) (۲۰۲۱) از ۴۸۶ دانشجو از دانشگاه‌های مختلف در مالزی، دانشجویان موانع مختلفی را که هنگام استفاده از برنامه‌های پلتفرم فناوری اطلاعات برای یادگیری آنلاین با آن‌ها مواجه می‌شوند، آشکار کردند. این موانع به شرح زیر خلاصه می‌شود: (۱) اضافه بار کار و اطلاعات دریافتی از مربیان از طریق پلت فرم‌های یادگیری آنلاین، (۲) چالش-های فنی مربوط به عدم توانایی دانش‌آموزان برای داشتن امکانات پشتیبانی یادگیری آنلاین، (۳) چالش‌های سلامت شخصی مرتبط با استرس و اضطراب چالش ها و مسائل (۲۱). زندگی دانشجویی به لحاظ شرایط جدید و خاص آن با بروز استرس‌های گوناگونی همراه است. بسیاری از دانشجویان با ورود به محیط دانشگاه و جدایی از خانواده، دچار احساس تنهایی و انزوا می شوند. از سوی دیگر، مواجهه با تیپ‌های شخصیتی مختلف در محیط حرفه‌ای و خوابگاه، عدم کفایت امکانات رفاهی، کمبودهای اقتصادی و کاهش منابع حمایتی و نظارتی خانواده آنان را در معرض آسیب‌های روانی و اجتماعی قرار می‌دهد (۲۲). به علاوه وجود مخاطرات دیگر نظیر بی علاقگی به رشته تحصیلی و نارضایتی‌های دیگر نیز احتمال افت تحصیلی، ترک تحصیل و رفتارهای پرخطر اجتماعی را برای این قشر افزایش می‌دهد (۲۳). بنابراین راه‌اندازی مراکز مشاوره بهداشت روانی در محیط دانشگاه و خوابگاه، افزایش امکانات و برنامه‌های ورزشی و تفریحی، انجام معاینات پزشکی دانشجویان جدید الورود دانشگاه و گسترش ساعات فعالیت و خدمات دهی درمانگاهی خوابگاهی می‌تواند سبب ارتقای سطح سلامت دانشجویان شود. افزایش کارایی مراکز بهداشت روانی در دانشگاه ها سبب کاهش مشکلات و آشفتگی‌های روانی اجتماعی در دانشجویان می شود (۲۴). پیشنهاد می‌شود روان‌شناسان و متخصصان برای کاهش پیامدهای روانی کیفیت زندگی دانشجویی در دوران پاندمی و افزایش سازگاری افراد با شرایط موجود، مداخلات مؤثری طرح‌ریزی و اعمال کرده و آنها را به داشتن یک سبک زندگی فعال تشویق کنند (۲۵). با توجه به اهمیت اساسی کیفیت آموزش عالی و تأثیر کیفیت زندگی دانشگاهی در یادگیری و دانش‌افزایی دانشجویان، پیشنهاد پژوهشگر این است که در سیاست‌گذاری‌های آموزش عالی، اهتمام ویژه‌ای نسبت به عوامل کیفیت زندگی دانشگاهی دانشجویان شود. بومی‌گزینی دانشجو، یکی از سیاست‌های آموزش عالی ایران است که با هدف تأمین رضایت و دسترسی دانشجویان و ارتقای کیفیت زندگی دانشگاهی اعمال می‌شود.

[Downloaded from rjms.iums.ac.ir on 2026-11-19]

جدول ۱- ارتباط مدیریت دانش با مدیریت منابع انسانی

ردیف	نویسنده (سال)	هدف	یافته‌ها
۱	الکومیم (۲۰۲۱)	تأثیر یادگیری آنلاین در دوران COVID-19 بر کیفیت زندگی و عملکرد علمی دانشجویان دانشگاه مالزی	دانشجویان موانع مختلفی را که هنگام استفاده از برنامه‌های پلتفرم فناوری اطلاعات برای یادگیری آنلاین با آن‌ها مواجه می‌شوند، آشکار کردند.
۲	توکلی و همکاران (۲۰۲۱)	کیفیت زندگی و رضایت از زندگی در بین دانشجویان دانشگاه	تلاش برای بهبود رضایت از زندگی با هدف قرار دادن سلامت عمومی، هنجارهای ذهنی، خوش‌بینی و نگرش‌ها ممکن است راه‌های امیدوارکننده‌ای برای بهبود کیفیت زندگی دانشگاهی ارائه دهد.
۳	پدرو و آلوز (۲۰۲۰)	رابطه بین کیفیت زندگی تحصیلی و توسعه منطقه‌ای	نتایج اصلی یک رابطه مثبت و معنی‌دار بین رضایت از خدمات و کیفیت و تأثیر آماری منفی QAL بر توسعه منطقه‌ای را نشان می‌دهد، که چالش‌های مهمی را از نظر تلاش‌های تحقیقاتی آتی در تقابل مناطق با تراکم بالا در مقابل نفوذ HEI در زمینه بین‌المللی ایجاد می‌کند.
۴	واکای و همکاران (۲۰۲۰)	عوامل اجتماعی فرهنگی بر سلامت، کیفیت زندگی و پیشرفت تحصیلی دانشجویان بین‌المللی	مؤسسات و سن دانشجویان نقش مهمی در تأثیرگذاری بر تجارب سازگاری موفق دانشجویان دارند.
۵	کلیوفاس (۲۰۲۰)	مشارکت دانشجویی، سلامت روان و کیفیت زندگی دانشجویان در یک دانشگاه منتخب در مانیل، فیلیپین	نتایج نشان می‌دهد که مشارکت دردانشگاه با سطوح افسردگی، عاطفه مثبت عمومی و رضایت از زندگی ارتباط دارد. تعاملات اجتماعی با نهادها در دانشگاه نیز با کیفیت زندگی مرتبط بود.
۶	میری (۲۰۲۰)	اعتیاد به موبایل و ارتباط آن با کیفیت زندگی در دانشجویان پزشکی	میانگین نمره کیفیت زندگی دانشجویان در دو بعد جسمی و روانی به ترتیب ۵۰/۸۱ و ۴۲/۸۶ بود. بر اساس نتایج، بین نمرات عملکرد ذهنی و اعتیاد به تلفن همراه رابطه معکوس معنی‌داری وجود داشت.
۷	جعفرزاده دیزجی و همکاران (۱۴۰۰)	بررسی رابطه هوش هیجانی و کیفیت زندگی دانشجویان رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی دانشگاه علوم پزشکی همدان	میانگین هوش هیجانی و کیفیت زندگی دانشجویان به ترتیب برابر با ۱۱۳/۸۷ و ۱۳۷/۴۰ است. متغیر هوش هیجانی اثر معنی داری برکیفیت زندگی دانشجویان دارد. بطوری‌که یک واحد افزایش هوش هیجانی، میانگین کیفیت زندگی را ۰/۶۸ واحد افزایش می‌دهد.
۸	مرتضوی و همکاران (۱۳۹۹)	ارایه مدل کیفیت زندگی دانشگاهی دانشجویان با تاکید بر بعد تسهیلات آموزشی	چهار مولفه محتوای آموزشی، فرصت های یادگیری، ارزشیابی و خدمات آموزشی از عوامل تشکیل دهنده کیفیت زندگی دانشگاهی دانشجویان با تاکید بر بعد تسهیلات آموزشی هستند.
۹	خاکپور (۱۳۹۷)	نقش کیفیت زندگی دانشگاهی بر اهمال کاری آکادمیک دانشجویان	متغیرهای کیفیت زندگی دانشگاهی دانشجویان مورد مطالعه پایین‌تر از حد متوسط بوده و اهمال کاری دانشجویان بیش از سطح میانگین است.
۱۰	معارف‌وند و همکاران (۱۳۹۶)	ارزیابی کیفیت زندگی تحصیلی دانشجویان دانشگاه شهید بهشتی، مطالعات اندازه گیری و ارزشیابی آموزشی	کیفیت زندگی تحصیلی دانشگاه شهید بهشتی، مطلوبیت لازم را ندارد و به غیر از دو عامل اعضای هیئت علمی و رضایت عمومی، سایر مولفه‌های برنامه درسی، پژوهش، خدمات فرهنگی ورزشی، خدمات پزشکی و مشاوره، تجهیزات علمی پژوهشی، تسهیلات مالی، تغذیه، خوابگاه دانشجویی، انسجام اجتماعی و مسیر پیشرفت، کیفیت لازم را ندارند.
۱۱	مهدی (۱۳۹۵)	کیفیت زندگی دانشگاهی از دیدگاه دانشجویان بومی و غیر بومی دانشگاه‌های دولتی شهر تهران	کیفیت زندگی دانشجویان به‌طور معناداری کمتر از حد متوسط و کیفیت زندگی دانشجویان غیر بومی به‌طور معناداری بالاتر از کیفیت زندگی دانشجویان بومی ارزیابی شده است.
۱۲	شیخ‌الاسلامی و همکاران (۱۳۹۵)	پیش‌بینی فرسودگی تحصیلی براساس کیفیت زندگی دانشگاهی و امید به اشتغال در دانشجویان	بین کیفیت زندگی دانشگاهی و امید به اشتغال با فرسودگی تحصیلی دانشجویان رابطه‌ی منفی و معناداری وجود دارد.
۱۳	بنی‌عقیل و همکاران (۱۳۹۳)	بررسی ارتباط کیفیت زندگی و عملکرد علمی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی گلستان و ارائه مدل پیش بین	کیفیت زندگی با عملکرد علمی دانشجویان ارتباط مثبت و معناداری داشت، به طوری که با افزایش نمرات کیفیت زندگی عملکرد علمی دانشجویان عدد بالاتری را نشان داد.
۱۴	جمشیدی‌ها و همکاران (۱۳۹۱)	بررسی رابطه‌ی کیفیت زندگی دانشجویان با نگرش کارآمد به نظام سیاسی	گستردگی دو مفهوم کیفیت زندگی و کارآمدی نظام سیاسی مانع از تأیید یا رد یک فرض یا بحث قابل اجماع و واحد می‌شود، به همین دلیل نمی‌توان از رابطه ساده و یک سویه میان کیفیت زندگی و کارآمدی نظام سیاسی سخن گفت، بلکه برای رسیدن به یک رابطه‌ی واقعی و دقیق باید کلیه شاخص‌ها و ابعاد حداکثری موضوعات را مبنا قرار داد.

[Downloaded from rjms.iums.ac.ir on 2026-11-19]

لذا تصمیمات بر مبنای مطالعات علمی و توجه به معیار کیفیت زندگی دانشگاهی اتخاذ شوند. با توجه به اهمیت و ضرورت اساسی کیفیت زندگی دانشگاهی در دوران پاندمی، با تأکید بر مدیریت صحیح دانشگاهی، اهداف و استراتژی ها؛ هدفمندی و توسعه روحیه کار مسئولیت‌پذیری اجتماعی، می‌توان بر توسعه روزافزون و همه‌جانبه در دانشگاه‌ها اثرگذار باشد و بایستی در قالب مدلی کارآمد و کاربردی، عملیاتی گردد. بنابراین پژوهش حاضر با توجه به شناسایی و رتبه بندی ابعاد کیفیت زندگی دانشگاهی در دوران پاندمی و همچنین راهنمایی به مسئولین و مدیران دانشگاه‌ها برای تدوین استراتژی های بلندمدت جهت ارتقاء کیفیت زندگی دانشگاهی را می‌توان از پیامدهای کاربردی این پژوهش دانست.

نتیجه‌گیری

با توجه به تأثیر و پیامدهای پاندمی بیماری کووید-۱۹ بر دانشجویان توصیه می‌شود که در سیاست‌گذاری‌های آموزش عالی، اهتمام ویژه‌ای نسبت به عوامل کیفیت زندگی دانشگاهی دانشجویان شود تا در راستای افزایش کیفیت زندگی، اهداف آموزش عالی نیز بدست آید.

References

1. Lee YD, Chen PC, Chen TF. Invisble Network of Knowledge Management for Human Resource Management Literature: Comparative Analysis of HRM, IHRM, SIHRM Studies. Int J Organ Innov. 2018; 11 (2): 85-99
2. Henttonen K, Kianto A. Ritala P. Knowledge sharing and individual work performance: an empirical study of a public sector organization. JKM. 2016; 20(4), 749–768.
3. Hislop D, Bosua R. Helms R. Knowledge management in organizations – a critical introduction (4th ed.). United States of America, New York: Oxford University Press. 2018.
4. Sathishkumar AS, Karthikeyan P. A study on effective organizational learning through knowledge management model, IJRCM. 2017; 8 (4): 34-36.
5. Sato Y, Kobayashi N, Shirasaka S. An Analysis of Human Resource Management for Knowledge Workers: Using the Three Axes of Target Employee, Lifecycle Stage, and Human Resource Flow. RIBER. 2020; 140-156
6. Connelly CE, Černe M, Dysvik A. Škerlavaj M. Understanding knowledge hiding in organizations. JOBM. 2019; 40(7):779–782
7. Hasani K, Sheikhesmaeili S. Knowledge management and employee empowerment. Kybernetes. 2016; 45(2), 337–355. (Persian)
8. Zaim H, Keceli Y, Jaradat A, Kastrati S. The effects of knowledge management processes on human resource management: Mediating role of knowledge utilization. JSTPM. 2018;9(3):310-328
9. Syed J, Murray PA, Hislop D, Introduction MY. Managing knowledge in the twenty-first century. In: The Palgrave Handbook of Knowledge Management. Cham: Palgrave Macmillan. 2018; 1-18
10. Ananthram S, Nankervis A, Chan C. Strategic human asset management: Evidence from North America. PR. 2013;42(3):281-299
11. Gloet M. Knowledge management and the links to HRM: Developing leadership and management capabilities to support sustainability. MRN. 2006;29(7):402-413
12. Medina A, Castañeda DI. Competencies required from human resources managers to ensure their effective performance at industrial manufacturing companies in Cali. estud.gerenc. 2010; 26: 117-140.
13. Gope S, Elia G, Passiante G. The effect of HRM practices on knowledge management capacity: A comparative study in Indian IT industry. JKM. 2018;22(3):649-677
14. Aisbett L, Hoye R. Human resource management practices to support sport event volunteers. Asia Pacific Journal of Human Resources. 2015;53(3):351-369.
15. Najafi A, Afrazeh, A, Fatemi Ghomi M. Decision Making Support System (DSS) for Measurement and System Dynamic (SD) for Analysis of Knowledge Worker Productivity. IJEE. 2010; 11(44): 75-113. (Persian)
16. Zalaff K, Hidayatullah MF, Kristiyanto, A. sports human resource management of sport development Index in Padang, West Sumatra, Indonesia - evaluation studies of the availability of sports human resource management. European Journal of Physical Education and Sport Science. 2017.
17. Badriazarin Y; Seyedameri M; Imanpoor A. Regression Analysis of the Relationship between Knowledge Management Components and Human Resource Performance. SMJ. 2013; 4(15): 35-50. (Persian)
18. Mohammadi R, Hanri H, Kashkar S. Investigating the relationship between knowledge management subsystems in the learning organization and human resources productivity in selected sports

[Downloaded from rjms.iums.ac.ir on 2026-11-19]

federations. RSMMB. 2013; 6(1): 57-74. (Persian)
19. Huang Wenhui, Zhang Zhen. Innovation of management model of sport event based on knowledge management. 2011 6th International Conference on Product Innovation Management (ICPIM). 2011.
20. Lawson S. Examining The Relationship between Organizational Culture and Knowledg Management. Doctoral Dissertatation, Nava Southeastern University, Proquest Information and Learning Company; 2003.
21. Khamada, Z. Studying the relationship between education management and human resource development with knowledge management. Master thesis of University of Tehran; 2008.
22. Nonaka I. The knowledge-creating company. HBR; 1991; 96-104.
23. Figueiredo E, Pais L, Monteiro S, Mónico L. Human resource management impact on knowledge management: Evidence from the Portuguese banking sector. JSTP. 2016; 26(4):497-528.
24. Arunprasad P. Guiding metaphors for knowledge-intensive firms: Strategic HRM practices and knowledge strategies. IJOA. 2016; 24(4):743-772
25. Gope S, Elia G, Passiante G. The effect of HRM practices on knowledge management capacity: A comparative study in Indian IT industry. JKM. 2018; 22(3):649-677

[Downloaded from rjms.iums.ac.ir on 2026-11-19]